

Moč paragrafov in kultura.

(Iz Istre.)

Pod tem naslovom je tovariš iz Istre v 11. številu cenjenega »Učiteljskega Tovariša« dokazal, da trpi ljudsko šolstvo največ zaradi tega, ker se ne vršita §§ 55. in 59. državnega zakona. Tudi jaz sem enakega prepričanja, a mislim, da je k temu dodati še nekaj drugih paragrafov. Tovariš je povedal, da trpi učiteljstvo in šolstvo, ker država dovolji, da si razlaga vsaka dežela § 55. drž. zakona, kakor se ji ljubi. Povedal nam je tudi, da je ustanoviti za Slovence v Istri še mnogo šol. To je resnica, a poleg tega bo skrbeti, da se te šole ustanove tako, da jih bo mogoče redno obiskovati. Pri ustanovitvi šol, bi se morali ozirati na krajevne razmere in ne samo na določilo § 59., da je ustanoviti šolo le tam, kjer je 40 otrok, ki morajo hoditi čez 4 km daleč v šolo. Daljava 4 km je prevelika za naše kraje, ker naša dežela ni ravna. Na poti 4 km se mora mnogokrat plezati gor pa dol, zopet gor in zopet dol, tako da pride otrok v šolo utrujen, da ga ne zanima pouk. Največjo dobroto bi mu naredil učitelj, ako bi se smel učenec spraviti v kraj, kjer bi lahko legel, zaspal in se odpočil. Upoštevajmo še istrske slabe ceste, burjo, zamete snega in v poletju še istrsko vročino, pa bomo lahko spoznali, da bi vsak dan ne prehodil 8 km poti niti odrasel človek in ne šestletni otrok. Kot primer takih ovir navedem Dolino v koperskem okraju.

V Dolini je bila že več časa trirazrednica, ki so jo bili dolžni obiskovati otroci iz vasi: Dolina, Kroglice, Sacerb, Prebeneg, Kastelec in Ulica. Kot na trirazrednici se je poučevalo celodnevno, in pravilno bi morali vsi otroci dvakrat na dan v šolo. Nikakor ni bilo to mogoče otrokom iz vasi Sacerb, Prebeneg, Kastelec in Ulica, zato ni bilo vsak popoldan skoraj polovice otrok v šoli, a v zimskem času ob burji in slabem vremenu ni jim bilo mogoče niti po enkrat na dan. In pri takem obisku naj bo dovoljen napredek v šoli? To ni mogoče, ako bi bili v Dolini sami najboljši učitelji vsega sveta. Vendar ni to izmrdilo nekaterih. Šoli je primanjkovalo le malo otrok, da bi imela po § 11. drž. zakona zadostno število otrok za štirirazrednico. Priklopilo se je zaradi tega tej šoli z dovoljenjem šolske oblasti še otroke iz vasi Mačkovičje. Tako se je razširila v štirirazrednico. Občina je zato mnogo žrtvovala; zakaj sezidala je veliko in lepo šolsko poslopje. Da ne bo treba otrokom dvakrat na dan pohajati v šolo, je sedanjemu nadučitelju uvedel nerazdeljen pouk, ker se je nadejal, da se bo zboljšal obisk in napredek. Kak je sedaj napredek, ne morem soditi, ker mi ni dana prilika, vendar pa si moram misliti po tem, da so napravili otroci v l. 1912/13. na tej šoli 10.348 opravičenih in neopravičenih zamud, da tudi napredek ne more biti prav dovoljen. Največ zamud pripada gotovo otrokom zunanjih vasi. Po mojem mnenju bi bilo bolje, ako bi se bilo napravilo eno šolo za otroke vasi Dolina in Kroglice, drugo za otroke vasi Kastelec in Sacerb in tretjo za otroke vasi Prebeneg, Ulica in Mačkovičje. Tako bi lahko otroci redneje obiskovali vsak svojo šolo, in s tem bi se izboljšal napredek, četudi bi ne bilo nobene štirirazrednice. Napredek na večrazrednih šolah more biti dovoljen le tam, kjer so tudi krajevne razmere take, da lahko otroci vedno obiskujejo šolo. V Istri, izvenših mesta, je le malo takih krajev.

Razvidno je, da s tem nečem dokazati, da so samo v Dolini take razmere, ampak je še mnogo krajev, ki imajo take razmere, a nimajo še dovoljenega števila šol. Ker šolske oblasti ne upoštevajo teh razmer, paziti bodo morali na to naši deželni odborniki, deželni poslanci in posebno oni, ki bo član deželnega šolskega sveta. Tega ne smemo nikakor pozabiti ob bližajoči se deželnozborni volitvi.

IVAN KELC:

Ustavoznanstvo.

(Dalje.)

Zal, da se nahajajo danes še skoraj bolj, kakor kdaj poprej, med takozvanimi naobraženci podli nestalneži, ki le iz dobičkarije ali ničvredne častihlepnosti postanejo neznačajneži. Takim ni nikoli in nikjer zaupati! In kdor sam ni značajnejši, ni mogoče, da bi drugim dal, česar ne poseduje, in sicer v obilni meri. Po njih delih jih boste spoznali, je jako značilen izrek. To sem navedel le takorekoč mimogrede, a je vendar silno potrebno pri odgoji ljudstva.

Kakor v deželne zbere, enakega in še večjega pomena so volitve v državni zbor. Pri opisovanju države se mora mladina in v slučaju volitve tudi odraslo ljudstvo poučiti, kolike važnosti so take volitve za vse narode v državi. Državni zbor je namreč tista korporacija, kjer se sklepajo za-

koni za vse dežele avstrijske državne polovice, in sicer brez razločka na narodnost in veroizpovedanje. Kakor sklepi deželni zborov, enako postanejo sklepi, sprejeti po večini državnih poslancev, po potrebi od cesarja, zakoni, obvezni za vse državljanke totranske državne polovice. Za Ogrsko ter Hrvatsko-Slavonsko se sklepajo zakoni v Budimpešti, oziroma v Zagrebu, za Bosno in Hercegovino v novem času v Sarajevu. Skupne državne zadeve, kakor skupna vojska, skupne finance in zastopstvo pri vnanjih državah, obravnavajo takozvane delegacije, v katere izvoli vsak državni zbor polovico od poslancev. Iz tega vsega se razvidi, da je ustroj naše zakonodaje jako kompliciran, kar povzroča državi obilo stroškov.

Vsak posestnik je na svojem posestvu neomejen gospodar; nihče mu ne sme krati pravice na njem, ako redno plačuje davke in opravlja sploh zakonito določene dolžnosti; razlastitev ni pripustljiva, razen ako to nanesejo posebni slučaji, ki so zakonito opravičljivi, n. pr. prevelika zadolženost itd.

Vsak državljan je osebno svoboden; nihče mu ne sme krati njegove svobode, razen ako se je pregrešil proti zakonu.

Skrivnost v pismih se ne sme kršiti; kdor bi samovoljno odpiral tuja pisma, bi bil občutljivo kaznovan. Izjeme so le v izrednih slučajih, n. pr. za vojne ali na sodnijsko povelje, kadar gre za zakonito dopuščene zapore, zoper prekorajne obstoječe in za vsakogar veljavni zakonov ali za hišno preiskovanje, ki se lahko vrši na ovadbo v to poklicanih činiteljev.

(Dalje.)

Otroci blisplah ne smeli piti zrnate kave, temveč le dobro mleko s Kathreinerjevo Knelpovo sladno kavo.

Če se pije gorila ali mraz, vsako je Kathreinerjevo popolnoma zdravilno. Ijva, ugačajoča in sprito. SVOJE priprave in najboljše slada jako krepilna.

Vprašajte, prosim, o tem Svoje hišnega zdravnika.

Iz naše organizacije.

Kranjsko.

Društvo učiteljev in šolskih prijateljev okraja logaškega ima svoj redni občni zbor v četrtek, dne 14. maja 1914, ob 3. popoldne na Rakeku v restavraciji g. M. Domicelja. Na dnevnem redu so poleg običajnih točk tudi važne razprave, ki se tičejo naše centralne organizacije. Po občnem zboru se lahko vrši izlet v prelepi Škocjan, če se prijavijo dovolj udeležencev.

Tovariši in tovarišice! Udeležite se polnoštevilno občnega zbora. Ovreči moramo trditve, da je društvo logaškega okraja, najmanj agilno. Proč z mlačnostjo! Ni dovolj, da smo samo člani stanovske organizacije, marveč udeleževati se moramo redno tudi njenih zborovanj.

Dan občnega zbora našega učiteljskega društva naj bo naš stanovski praznik.

Pedagoško društvo v Krškem ima svoj letošnji občni zbor na dan uradne konference v soboto, dne 16. maja t. l. Čas, lokal in dnevni red zborovanja bomo naznanili posameznim šolam s posebnimi vabilii. Prosim pa že na tem mestu, da društveniki točno upoštevajo direktive društvenega vodstva. Odbor P. D.

Učiteljsko društvo za šolski okraj Rudolfovo ima svoj redni občni zbor v četrtek, 14. maja t. l., ob 2. pop. v deški šoli v Smihelu pri Rudolfovem. Razen navadnih točk so na dnevnem redu važne društvene, učiteljske in šolske zadeve. Pridite vsi! — Odbor.

Istra.

Istra. Slovensko učiteljsko društvo za Istro ima svoj redni občni zbor dne 14. maja ob 10. uri predp. v šol. poslopu v Ricmanjih. Poleg dnevnega reda, določenega v § 23. društvenih pravil, pridejo v razpravo tudi: 1. Prave razmere učiteljev v Istri (g. Mikuluž). 2. Zakonski

načrt z dne 30. marca 1870., št. 20 (g. Leonardis). 3. Učiteljstvo in prihodnje deželnozbornske volitve. 4. Poslovni red Zaveze jugoslovanskih avstr. učiteljskih društev. 5. Posredovalnica dela učencem, ki so dovršili ljudsko šolo (F. Košutnik.). Odbor bo tudi poročal o kbrakih, ki jih je napravil za izboljšanje našega gmotnega položaja.

Tovariši in tovarišice! Zavedajte se svojih stanovskih dolžnosti in pridite vsi na občni zbor! Zlasti mlajše učiteljstvo, ki še ni včlanjeno, nas bo jako razveselilo s svojo udeležbo!

Goriško.

Učiteljsko društvo sezanskega šolskega okraja ima letni redni občni zbor v četrtek, dne 14. maja t. l., v Sezani ob 10. uri predpoldne.

Dnevni red:

1. Predsednikov nagovor.
 2. Čitanje zapisnika zadnjega zborovanja.
 3. Poročilo: a) tajnikovo, b) blagajnikovo.
 4. Volitev novega odbora.
 5. Razni predlogi.
- Na obilno udeležbo vabi vljudno — odbor.

Trst.

Trst. K poročilu o pomladanskem zborovanju Trž. učit. društva, ki smo ga priobčili v zadnji številki, smo prejeli to-le pojasnilo:

Velecenjeni gospod urednik!

V dopisu »Pomladansko zborovanje trž. učit. društva« v štev. 18 cenj. »Učit. Tov.« čitam med drugim: »Tov. voditelj C. Valentič predlaga, naj se ta načrt poslovnega reda kar »en bloc« zavrže, vendar itd.«

Resnici na ljubo prosim, da popravite besedo »zavrže« v glasu, kateri izraz ni identičen prvemu — vsaj po mojem ne. Zahvaljujem se slav. uredništvu za prijaznost s tovariškimi in prijateljskimi pozdravi Ciril Valentič, šolski voditelj.

Prošnja.

Dne 17. julija l. 1913 je umrl vrli naš tovariš **Jakob Pretnar**, učitelj na l. mestni šoli v Ljubljani. Blagopokojnik je bil vsestransko delaven učitelj, vzoren tovariš in odkrit, kremenit značaj. Zaradi teh lepih lastnosti je imel mnogo prijateljev med učiteljstvom in izven učiteljskega stanu. Pokojni Pretnar zasluži, da počastimo njegov spomin in mu postavimo dostojen spomenik ob njegovem grobu pri Sv. Križu na Ljubljanskem polju. Zato prosimo vse njegove zveste prijatelje, da s prostovoljnimi prispevki pospešijo in omogočijo to namero. Prispevke naj p. i. darovalci blagovolijo pošiljati na naslov: **Ludovik Dermelj**, učitelj gluhomelih v Ljubljani. Imena darovalcev se bodo objavila v Učiteljskem Tovarišu.

Ljubljana, dne 6. maja 1914.

Jakob Dimnik.

Književnost in umetnost.

Slovenskim pisateljem! Narodno obrambno društvo izda tudi za leto 1915. koledarčke »Branič slovenski mladini«. Zato se obrača do slovenskih pisateljev za vljudno prošnjo, da bi prispevali za ta koledarček bodisi v prozi ali v poeziji. Vsebinski prispevkov naj ima namen, zbuja v mladih srcih ljubezen do rodne grude in rodne jezika ter okrepljati v mladini narodno zavest in narodni ponos. Prispevki naj se pošiljajo na društvo »Branič« v roke urednika Rada Pustoslavca v Ljubljani do 1. julija t. l. Slovenske liste prosimo, da ta poziv ponatisnejo.

»Zvonček« objavlja v 5. letošnji številki to-le vsebino: 1. Tone Rakovčan: Pomladanske. Pesmi. 2. Fran Žgur: Učitelju na grob. Pesem. 3. Davorinov: Lipa. Pesem. 4. M. Z. Jug: Kes. 5. Antonija Germkova: Igre pouličnih tržaških otrok. 6. K. Str.: O učinkovanju strupa. 7. Davorinov: Ciganski godec. Pesem. 8. Veronika. Podoba. 9. Slovan Slovanov: Ob materini postelji. 10. Ernest Železni, zadnji na Gosposvetskem polju ustoličeni vojvoda. Podoba. 11. Fran Košir: Bajtar Urh Skrbina z mlinom. Narodna pripoved iz Dravinjske doline. 12. Cvetinomiški: Pomladna. Pesem. 13. I. Lavrič: Materi. Pesem. 14. Fr. Rojec: Spet je prišel maj. Pesem. 15. Cvetko Gorjančev: Pomladna. Pesem. 16. Huda kazen. Podoba. 17. H.: Dan drevesa. 18. Tinče Ravljen: Prihod pomladi. Pesem. 19. Dobra Minka. Podoba. 20. Pouk in zabava: Zastavica v podobah. — Rešitev in rešilci. — Jasen odgovor. — Metuzalem. — Kako živi ruski car. — Rudarji na svetu. — Na-

poleonov grob. — Dvetisoč let staro mesto. — Kotiček gospoda Doropoljskega. — Kotičkove risbe.

Srednješolski vestnik.

† **Iz srednješolske službe.** Na državni gimnaziji s slovenskim učnim jezikom v Gorici se spopolnita s 1. septembrom t. l. dve učni mesti za klasično filologijo kot glavnim ter slovenskim ali nemškim jezikom kot postranskim predmetom z nemškim in slovenskim učnim jezikom. Prošnje do 31. majnika goriškemu deželnemu šolskemu svetu v Trstu.

† **Srednje šole v Avstriji.** Naučno ministrstvo objavlja statistiko tistih gimnazij in realk, ki imajo pravico javnosti. Gimnazij je vseh 370, in sicer 16 spodnjih gimnazij, 3 štirirazredne realne gimnazije, 2 spodnji gimnaziji, 235 višjih gimnazij, 101 osmorazredna realna gimnazija in 7 reformnih realnih gimnaziev. Država vzdržuje 238, dežele 12, mesta 23, škofije 8, redovi 28, razni fondi 3 in zasebniki 58 gimnazij. — Učni jezik je v 145 gimnazijah nemški, v 71 češki, v 103 poljski, v 10 italijanski, v 15 rusinski, v 7 srbohrvatski, v 2 slovenski in v 17 utrakvistični. Na Nižjem Avstrijskem je 41 gimnazij, na Zgornjem Avstrijskem 9, na Solnograškem 3. Na Štajerskem je 8 višjih gimnazij in 1 osmorazredna realna šola. Država vzdržuje 6, dežela 1, škof 1 in zasebniki 1 gimnazijo. Učni jezik je na 8 zavodih nemški, na 1 utrakvistični. V Celju obstojajo 4 samostojni gimnazijski razredi z nemško-slovenskim učnim jezikom. Na Kranjskem je 7 višjih gimnazij; 6 jih vzdržuje država, 1 knezoškof; 2 gimnaziji sta nemški, 1 slovenska in 4 utrakvistične. Na Primorskem je 12 gimnazij, in sicer po 1 spodnja gimnazija, štirirazredna realna gimnazija in ena spodnja realna gimnazija, 6 višjih gimnazij in 3 osmorazredne realne gimnazije. Država vzdržuje 8, dežela 1, mesta 3 zavode. Učni jezik je v treh zavodih nemški, v 6 laški, v 2 srbo-hrvatski in v 1 slovenski. Na Koroškem sta 2 višji gimnaziji in 1 osmorazredna realna gimnazija, 2 zavoda vzdržuje država, 1 neki red. Učni jezik je v zavodih nemški.

Politiški pregled.

* **Skupni državni proračun.** Skupni državni proračun, ki je bil predložen delegacijam, izkazuje sledeče številke: Redne potrebščine ministrstva zunanjih stvari K 19,630,754, to je 748,017 K več nego lani. Pokritje znaša 1,065,000 K kakor lani. Izredne potrebščine znašajo kron 297,619, to je 50,000 K več nego doslej. Skupne potrebščine znašajo torej kron 18,863,373, t. j. K 798,017 več nego doslej. — Redne potrebščine za armado znašajo K 494,030,572, t. j. K 55,932,211 več nego doslej. Pokritje pa znaša K 10,516,157; čistih potrebščin torej K 483,514,415, ali K 55,132,211 več nego doslej. — Izredne potrebščine znašajo K 1,670,000, ali kron 311,500 več nego doslej. — Skupne potrebščine za armado znašajo torej kron 485,184,415, ali K 55,443,711 več nego doslej. — Redne potrebščine vojne mornarice znašajo K 71,355,140, t. j. K 362,160 več nego doslej. Pokritje znaša K 530,000. Čiste redne potrebščine znašajo potemtakem K 70,825,140, t. j. K 347,160 več nego lani. Izredne potrebščine znašajo K 5,441,570, t. j. K 452,340 več nego doslej, tako ga znašajo skupne čiste potrebščine vojne mornarice K 76,266,710, t. j. 799,500 K več nego doslej. — Skupne potrebščine vojnega ministrstva znašajo potemtakem K 561,451,125, t. j. K 66,243,211 več nego doslej. — V skupnem finančnem ministrstvu izkazuje potrebščine v upravnem oddelku minus K 10,371, v penzijskem pa plus K 118,458. — Skupni proračun izkazuje čistih potrebščin kron 585,722,519. Za pokritje so določeni dohodki carine, proračunjeni na 216,454,959 kron, na kar ostaja znesek K 369,267,560, ki ga je treba pokriti s kvotnimi prispevkoma obeh državnih polovic. Ta znesek je za K 36,807,734 višji od lanskega. Na totransko državno polovico odpada kron 234,854,168, t. j. K 23,409,719 več nego doslej, na dežele ogrske krona pa kron 134,413,391, t. j. K 13,398,015 več nego doslej. — Posebnih kreditov se zahteva za armado K 81,310,000, za vojno mornarico pa K 101,000,000, skupaj torej kron 182,310,000. Na totransko državno polovico odpada od te vsote K 115,949,160, na Ogrsko pa K 66,360,840. — Naknadnih kreditov za prvo polovico l. 1914. se zahteva za zunanje ministrstvo K 765,300, za armado pa K 9,445,000, skupaj torej kron 10,210,300, od katerih odpada na Avstrijo K 6,493,751, na Ogrsko pa K 3,716,549.

* **Povišanje plač častnikom.** Bodoče leto namerava vojna uprava delegacijam predlagati, da povišajo plače častnikom, in sicer dobe tiste plače kakor državni urad-